

Ugdymo(si) karjerai modeliai

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Parengta doc. dr. Rasos Pocevičienės

Mokyklinis ugdymo karjerai modelis

Mokyklinis ugdymo karjerai modelis

- Šis modelis yra plačiausiai taikomas,
- pasižymi sisteminiu požiūriu,
- ugdymo karjerai elementus **integruoja į bendrojo ugdymo turinį** nuo vaikų darželio iki dvyliktos klasės,

Mokyklinis ugdymo karjerai modelis

- Kiekvienam mokiniui siekiama padėti susidaryti:
 - kuo tikslesnį savivaizdį,
 - teigiamą nuostatą į mokymąsi, darbą ir visuomenę,
 - tikėjimą, jog jis gali sėkmingai veikti tose srityse.

➤ Akcentuojamas

- lavinimas tokių asmenybės savybių kaip:
 - savigarba,
 - pasitikėjimas savimi,
 - atkaklumas,
 - iniciatyvumas;
- Adekvatus santykių tarp mokymosi ir darbo pasaulio, savo karjeros galimybių supratimas;
- Tolesnio mokymosi ir įsidarbinimo planavimas.

Taikant šį ugdymo karjerai modelį:

- moksleiviai supažindinami su karjeros galimybėmis,
- į ugdymą integruojami elementai, skirti lavinti tokius karjeros gebėjimus kaip:
 - asmeninius,
 - socialinius,
 - karjeros planavimo,
 - sprendimų priėmimo ir pan.

Mokyklinis modelis padeda plėtoti:

(Herr, Cramer, 1997)

- moksleivių savivaizdį, atliepiantį į darbą orientuotą visuomenę;
- teigiamas nuostatas į darbą, mokymąsi, visuomenę ir pasitenkinimo šiose srityse pajautimą;
- tokias asmenybės savybes kaip savigarba, pasitikėjimas savimi, atkaklumas, iniciatyvumas, sumanumas, išradingumas;
- realistišką santykio tarp mokymosi ir darbo pasaulio supratimą;
- informuotumą apie šiuolaikiniame darbo pasaulyje egzistuojančias karjeros galimybes;
- gebėjimą integruotis į darbo pasaulį, įgijus tam tikrą profesiją arba toliau mokytis.

Ugdymo karjerai tikslų ir turinio diferencijavimas pagal amžių:

- **pradžios mokykloje** svarbiausias tikslas – karjeros esmės supratimas ir informuotumas apie jos sričių įvairovę;
- **pagrindinėje mokykloje** didžiausias dėmesys skiriamas įvairių karjeros sričių ypatumų ir galimybių visuomenėje analizei;
- **paskutiniosiose vidurinės mokyklos klasėse** siekiama parengti karjeros planavimui ir įgyvendinimui.

Siekiamo, kad moksleiviai, baigdami mokyklą:

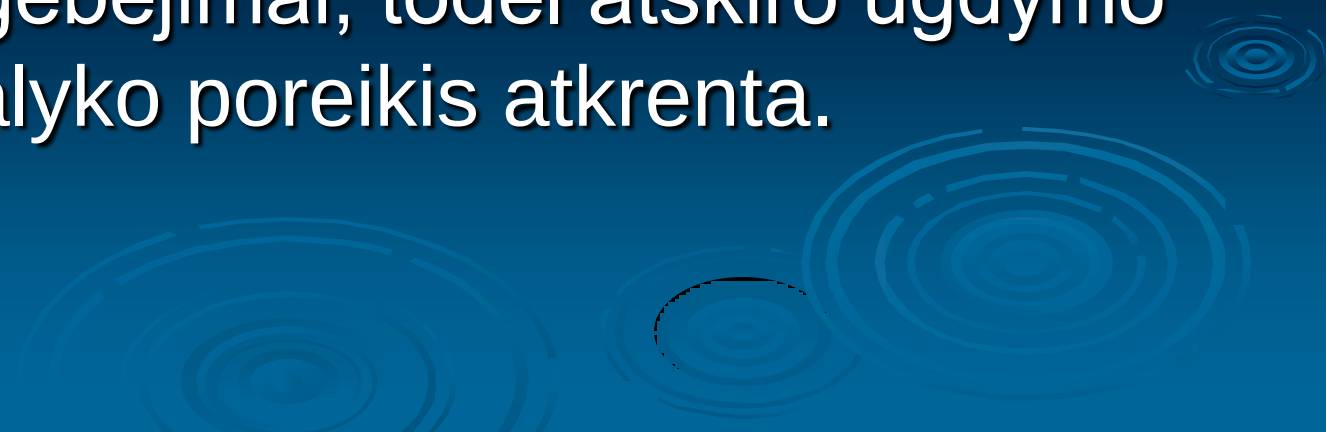
- būtų įgiję asmeninio gyvenimo tikslingumą ir kryptingumą,
- suvoktų asmeninio tapatumo ir socialumo santykį,
- būtų įgiję bendruosius gebėjimus,
- suvoktų savo karjeros tikslus ir jų siekimo (toliau mokantis ar dirbant) būdus.

Ugdant karjerai pagal mokyklinį modelį:

- siejamos bendruomenės, pramonininkų, verslininkų pastangos,
- organizuojamas kooperatinis mokymas, kad mokyklą baigiantys ar anksčiau laiko ketinantys ją palikti mokiniai arba toliau tęstų mokymąsi, arba įsidarbintų.
- Pažymėtinas taikomų priemonių sistemingumas bei ugdymo karjerai misijos supratimas mokyklose, kolegijose ir universitetuose.

Mokyklinis ugdymo karjerai modelis kartais dar vadinamas integruoto mokymo modeliu.

Manoma, kad mokantis bendrojo lavinimo dalykų įgyjami visi reikiami karjeros vystymui gebėjimai, todėl atskiro ugdymo karjerai dalyko poreikis atkrenta.

The background of the slide features several sets of concentric circles in a lighter blue shade, resembling ripples on water, positioned in the lower right and bottom center areas.

Tariama, kad jei mokymas yra geros kokybės, tai mokiniai sugebės pritaikyti turimus gebėjimus įvairiose, taip pat ir darbo, srityse, t.y. išmokimo perkėlimas įvyks savaime, be papildomų pastangų (*pvz., jei mokinys moka parašyti laišką, jis mokės jį parašyti ir draugui, ir darbdaviui*).

Bendrojo lavinimo dalykai savaime įgalina tinkamai planuoti ir įgyvendinti savo karjerą.

Modelio privalumai

- Atitinka modernią ugdymo filosofiją;
- Pasižymi sistemiškumu ir orientacija į tikslus.

Modelio trūkumai

- Kritikuojamas kaip antiintelektualinis, antihumanistinis, sudarantis kliūtis patekti etninių ir kitų mažumų jaunimui į aukštąsias mokyklas;
- Pernelyg struktūrizuotas;
- Realybėje vykdomas nepakankamai sistemingai;
- Teigiama jo įtaka yra dažniau traktuojama kaip išimtis ar atsitiktinumas.

Darbo patirties įgijimo modelis

Darbo patirties įgijimo modelis

Jis yra skirtas 13 – 18 metų jaunimui, besiruošiančiam palikti ar jau palikusiam mokyklą anksčiau nustatyto laiko ir ieškančiam alternatyvų mokymosi aplinkai ir veiklai.

Siekama tarpininkauti tarp moksleivio ir jo santykių su mokymosi ir darbo aplinka, padėti jam susidaryti individualią mokymosi programą.

Modelio tikslai yra:

- didinti mokymosi reikšmės darbui supratimo lygį;
- teikti alternatyvias mokymuisi mokykloje darbo įgūdžių įgijimo darbo vietoje galimybes 13-18 metų moksleiviams;
- jungti teigiamus akademinio, bendrojo ir profesinio mokymosi *curriculum* į vieną ugdymo karjerai programą;
- išplėsti bendruomenės, ypač darbdavių, dalyvavimą ugdant karjerai.

Šio modelio esmė yra jo teikiamos
galimybės individualizuoti kiekvieno
moksleivio patirtį individualių projektų,
sutarčių, darbo bandymų ir kt. metodais.

Dalyvavimas tokiose programose yra
savanoriškas.

Ugdymo procese siekiama:

- identifikuoti moksleivių mokymosi gebėjimus bei interesus ir skatinti jų plėtrą;
- sudaryti galimybes įvairiapusiškai veiklai su įvairiais žmonėmis, o ne tik siaurame mokytojų ir bendraamžių būryje standartinėje ir moksleivio poreikių netenkinančioje mokyklinėje aplinkoje;
- įtraukiant į individualizuotą mokymosi programą, ugdyti moksleivių savivaizdį;
- sudaryti įvairias galimybes tiesiogiai gauti informaciją apie karjeros galimybes, reikalavimus, privalumus.

Ypač aktyviai veikia bendruomenės,
kurių pastangos nukreipiamos tenkinti
tokių asmenų savęs pažinimo,
informacijos apie galimą karjerą ir ugdymo
jai poreikius, sudarant galimybes padirbėti
vietinėse ligoninėse ir laboratorijose,
prekių sandėliuose, parkuose, muziejuose,
bankuose, draudimo bendrovėse,
fabrikuose, kalėjimuose ir pan.

Vadovaujant suaugusiems ir patyrusiems darbuotojams, “praktikantai” skatinami išmokti atlikti tam tikrus nustatytus darbus.

Siekama, kad tai taptų stimulu tolesniam mokymuisi ir/ar įsidarbinimui.

Taikant šį modelį:

- parengiamos karjeros vystymo įgūdžių programos, kuriose ugdomi savęs pažinimo, problemų sprendimo, bendravimo gebėjimai,
- teikiama informacija apie darbuotojo ir darbdavio teises ir pareigas,
- lavinami fizinės kultūros bei sveikatingumo įgūdžiai.

Ugdymo karjerai namuose modelis

Ugdymo karjerai namuose modelis

Jis atskleidžia pirmąsias pastangas, nukreiptas į suaugusiuosius ir ypač – į moteris.

Jis dažniausiai taikomas norint padėti jaunoms moterims, turinčioms mažų vaikų ir todėl negalinčioms ilgesnį laiką pasitraukti iš namų.

Siekiamo joms padėti planuoti savo tolesnį mokymąsi ir darbą pagal polinkius ir esamas galimybes (pvz., neakivaizdinis mokymasis, namudinis darbas ir pan.).

Namai tampa karjeros centru

- tam panaudojant televizijos ir radijo programas, skatinančias karjeros vystymo galimybių paieškos motyvą,
- teikiant reikiamą informaciją apie karjeros galimybes;
- transliuojant profesinių gebėjimų ugdymo programas.

Namai ir bendruomenė tampa ugdymo sistema, kurioje naudojama televizija ir radijas, nuotolinis mokymas, neakivaizdinis mokymas ir kt.

Bendruomenėje organizuojamos karjeros klasės, kuriose ugdomi karjeros vystymo gebėjimai, teikiamos konsultacijos.

Taigi šį modelį teisingiau būtų vadinti **namų ir bendruomenės modeliu**.

Namų ir bendruomenės modelis

Namų ir bendruomenės modelio tikslai:

- priartinti mokymosi ir karjeros informacijos sistemas prie artimosios – namų ir bendruomenės – aplinkos;
- vykdyti ugdymo karjerai programas, tenkinančias suaugusiųjų poreikius;
- sukurti pagalbos suaugusiesiems sistemas, padedančias atlikti profesinius ir kitus vaidmenis;

Namų ir bendruomenės modelio tikslai:

- išugdyti kompetentingesnius darbuotojus, tenkinančius darbo pasaulyje egzistuojančius reikalavimus;
- gerinti namų kaip gyvenimo centro kokybę.

Namų ir bendruomenės modelio tikslai:

Šis modelis vaidina svarbų vaidmenį gerinant suaugusiųjų įsidarbinimo ir karjeros galimybes, naudojant masinės informacijos priemones, informacijos centrus, bendruomenės išteklius ir kt.

Skirtingai nuo kitų aukščiau aptartų ugdymo karjerai modelių, pastarasis nėra nukreiptas į tiesioginį nuostatų ar įgūdžių ugdymą.

Teikiant informaciją, skatinama motyvacija suinteresuotiems asmenims įvertinti savo karjeros interesus ir identifikuoti būdus, kaip jie gali būti tenkinami bendruomenėje ar už jos ribų.

Ugdymo karjerai kaime modelis

Ugdymo karjerai kaime modelis

Jis reikalingas siekiant padėti toli nuo pramonės ir švietimo centrų nutolusių vietovių gyventojams, kuriuos dažnai kamuoja ilgalaikė bedarbystė ir su ja susijusios socialinės, ekonominės bei psichologinės problemos.

Pagalba vystant karjerą kaime teikiama visų amžiaus tarpsnių žmonėms.

Joje apimamas:

- pradinio ir vidurinio išsilavinimo teikimas,
- profesinis informavimas ir konsultavimas,
- tėvų švietimas,
- medicinos pagalba,
- kultūrinės ir rekreacinės veiklos besimokantiejiems ir jų šeimos nariams organizavimas ir kt.

Ugdymo karjerai kaime modelis nukreiptas į tokių tikslų siekimą:

- ugdyti lokalinių įsidarbinimo galimybių pažinimo ir prisitaikymo prie jų gebėjimus;
- skatinti ekonominio savarankiškumo ir savęs įdarbinimo strategijų kūrimo ir realizavimo gebėjimus;
- gerinti individo, šeimos ir bendruomenės gyvenimo kokybę.

Karjeros vystymo įgūdžių modelis

Karjeros vystymo įgūdžių modelis

Jis dažnai taikomas profesinio rengimo institucijose.

Apibrėžus ugdymo karjerai tikslus, parengiama specialiai tam skirta programa, ji vykdoma paskirtu laiku kaip ir kiti mokomieji dalykai.

**Pasiekama gerų rezultatų kaupiant
medžiagą apie kontekstą, kuriame bus
taikomi įgyti gebėjimai.**

Tačiau orientuojantis į tam tikru laikotarpiu egzistuojančias darbo pasaulio kokybines ir kiekybines charakteristikas **nepakankamai:**

- išmokstama pažinti socialinio konteksto kaitą,
- neįgyjama jai adekvataus ar pralenkiančio asmeninio tobulėjimo (mokymosi visą gyvenimą) strategijų, reikalingų visą gyvenimą vystant karjerą (o ne tik darbui pagal įgyjamą profesiją).

Todėl šis modelis laikomas rigidišku (nelanksčiu) ir nepakankamai tenkinančiu šiuolaikinius individų karjeros vystymo poreikius.

Išplėstinis ugdymo karjerai modelis

Išplėstinis ugdymo karjerai modelis

- taikomas bendrojo lavinimo ir profesinio rengimo institucijose.
- šiek tiek artimas mokykliniam ugdymo karjerai modeliui.
- apima įvairias strategijas, nukreiptas į bendrojo lavinimo ugdymo turinio papildymą karjeros vystymui reikšmingais gebėjimais ir patirtimi.

Šis modelis padeda mokiniui:

- identifikuoti savo tikslus,
- numatyti jų sąsajas su savo vertybėmis, materialinėmis galimybėmis, bendruomene
- bandyti modifikuoti savo karjeros vystymo strategijas.

Išplėstinio ugdymo karjerai modelio trūkumai

- tokių ugdymo karjerai strategijų kūrimas ir realizavimas reikalauja aukštos kompetencijos ir didelių laiko sąnaudų.
- Neišvengiama ir problemų:
 - mokymas turi tendenciją tapti nesistemingas, “išsklidęs”,
 - galimi sunkumai vertinant moksleivių laimėjimus,
 - dalykų mokytojai dažnai yra linkę rūpintis tik savo dėstomais dalykais ir nėra suinteresuoti arba nekompetentingi peržengti jų ribas, siekti integravimo.

Turi būti nuolatinė integracija tarp
ugdymo karjerai ir kitų dėstomų
dalykų kiekvienoje mokykloje

Apibendrinimas

- Išplėstinis modelis laikomas teikiančiu didžiausių galimybių.
- Šis modelis geriausiai atliepia asmeninės karjeros sampratos iššūkius individams ir organizacijoms.
- Dauguma nagrinėtų ugdymo karjerai modelių nukreipti į **bazinių karjeros gebėjimų ugdymą**.
- Ugdymo karjerai programos yra nukreiptos pirmiausia į **visus** besimokančiuosius.

Vakarų šalyse egzistuojančių ugdymo
karjerai modelių
būdingiausiomis ypatybėmis laikytina
(Stanišauskienė, 2000):

- Ugdymo karjerai tikslai dažniausiai integruojami į bendrojo ugdymo tikslus, ir tai tiesiogiai atskleidžiama ugdymo turiniu;
- Būdingas ugdymo karjerai integralumo bendrojo ugdymo procese stiprinimas;

- Ryškėja tendencija, kai nuo darbo su individu pereinama prie darbo su visais moksleiviais, t.y. mažiau dėmesio skiriama konsultavimui, daugiau-tam tikrų gebėjimų ugdymui grupėje;
- Kuriant ir įgyvendinant ugdymo karjerai programas vienijasi švietimo institucijos, vyriausybė, bendruomenė, profesinės sąjungos ir darbdaviai;

- Ugdymo karjerai proceso rezultatas yra neformalizuotas (neteikiamas karjeros kompetenciją liudijantis dokumentas), tačiau jis yra glaudžiai susijęs su bendrojo ugdymo rezultatais;
- Ypač akcentuojami veiklos planavimo ir organizavimo gebėjimai, kurie ugdomi sprendžiant problemas

- Produktyviausia ugdant karjerai laikoma konstruktyvaus mokymo/si koncepcija, akcentuojanti individo aktyvumą, grindžiama savęs bei aplinkos pažinimu ir bendradarbiavimu mokantis. Dažniausiai taikomi keturi pagrindiniai mokymo/si būdai: refleksinis, teorinis, pragmatinis ir aktyvusis;

Pažymėtina, kad šie ugdymo karjerai modeliai formavosi XX amžiaus antrojoje pusėje ir todėl daugiausia atitinka organizacinę (tradicinę) karjeros sampratą.

Šiuolaikinės karjeros modelių kaitos kontekste atsiranda naujų į asmenybės karjeros savivaldos gebėjimų ugdymą per visą gyvenimą nukreiptų modelių poreikis. Jis akivaizdus ir Lietuvoje.

Parengta doc. dr. Rasos Pocevičienės

Literatūra

- Adamonienė, R. ir kt. (2001). Profesinio ugdymo pagrindai. Vilnius: Petro ofsetas.
- Karjeros planavimo įgūdžių ugdymas. Pratimai. (2006). Švietimo ir mokslo ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Žmonių išteklių plėtros programų paramos fondas.
- Kučinskienė R. (2003). Ugdymo karjerai metodologija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla
- Laužackas R. (2005). Profesinio rengimo metodologija. Monografija. Kaunas: VDU leidykla.
- Laužackas R., Stasiūnaitienė E., Teresevičienė M. (2005). Kompetencijų vertinimas neformaliajame ir savaiminiame mokymesi. Kaunas: VDU leidykla.
- Lemme B.H. (2003). Suaugusiojo raida. Kaunas: UAB „Poligrafija ir informatika“
- Petkevičiūtė N. (2006). Karjeros valdymas. Asmeninė/individualioji/perspektyva, mokomoji knyga. Kaunas: VDU leidykla.
- Profesijos patarėjų mokymo metodinė medžiaga. (2004). Respublikiniai moksleivių techninės kūrybos rūmai Karjeros planavimo centras, Jaunimo karjeros centras, Šiuolaikinių didikų centras. Vilnius.
- Profesijos vadovas. (2006). Vilnius.
- Stanišauskienė V. (2000). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai ir jo prielaidos Lietuvos bendrojo lavinimo mokykloje : daktaro disertacijos santrauka : socialiniai mokslai, edukologija (07S) /; Kauno technologijos universitetas. Kaunas : Technologija, 2000.